

תמצית

מסכת ראש השנה

תמצית מסכת ראש השנה

סיכום של דברי הגמ' , בצורה מסודרת וברורה,
מועיל לחזרה ולבהירות הסוגיות.

תמוז התשע"ה
מודיעין עילית

ניתן להשיג חוברות "תמצית" גם על מסכתות-
ברכות, מסכתות סדר מועד, יבמות כתובות נדרים ונדה.
וכן תמצית המקרא, ותמצית נ"ך (חלקי).
ותמצית ספרי מוסר (שערי תשובה, מסילת ישרים, נפש החיים, וחזו"א אמו"ב).
נקודות מכירה בירושלים, בני ברק, ומודיעין עילית. לפרטים 0527692282

מידי חודש יו"ל חוברות סיכום על הגמ' הנלמדת לפי סדר הדף היומי,
ועל משנה ברורה לפי סדר מבחני "דרשו", ניתן לקבל חוברות אלו
בדואר (תמורת דמי משלוח) או במייל
tamtzissas@gmail.com

בחסות "דפוס איכות" המרכז להדפסת חוברות
וקונטרסים. משלוחים לכל רחבי הארץ.

1599-529100

כל הזכויות שמורות

נכתב לפום ריהטא בסדר לימוד דף היומי

הערות ותיקונים יתקבלו בברכה

לפרטים- 0527692282

מכתב מת"ח אחד:

תמוז תשע"ה

חיזוק לידיעת גמרא בע"פ

יקירי...

הנה הגרי"ס, אור ישראל מסלנט, בספר אור ישראל, מאמר כ"ז, כתב מאמר נפלא אשר כל בן תורה, החפץ לעלות במעלות התורה והיראה, חייב ללמדו, כי ממנו נקח לעבוד את ד'.

בו מבואר, כי חובת כל איש מישראל, ללמוד תורה, ולדעת התורה. שני חיובים שונים, אשר כל חיוב הוא חיוב לעצמו, ושני החובות הללו מתחברים כאחד, לעשות רצון אבינו שבשמים.

והגרי"ס מבאר בהרחבה, כיצד יקיים האדם חובות אלו באופן הטוב ביותר, ואנו נעיין רק בשרש דבריו...

וזה לשונו שם -

הנה במצוות תלמוד תורה, יש בזה שני ענינים, א' לימוד התורה, ב' ידיעות התורה. מצות לימוד התורה, הוא מן הכתוב והגית בו יומם ולילה, וכמש"כ הרמב"ם, והטור, וש"ע, בריש ה' תלמוד תורה וז"ל, כל אדם מישראל חייב בת"ת כו', שנאמר והגית בו יומם ולילה, ע"ש.

והנה למצוה זו של לימוד התורה, כל מה שלומד מקיים המ"ע והגית בו יומם ולילה, הן מקרא, או משנה, גמ' הלכות ואגדות, שכולן נתנו למשה מסיני, וכמו שהאריך בזה בס' נפש החיים שער ד' פ"ו ע"ש, ואף שלא יוכל לפסוק דין מתוך מקרא, או משנה, וכש"כ מן אגדה, בכ"ז יוצא ידי מצות לימוד התורה.

עכ"ל הצריך לענייננו,

ומאריך שם מאד בדברים נפלאים, כיצד יקיים האדם שני חיובים אלו, הידיעה והלימוד, בדברים נפלאים.

והנה ראוי לכל בן תורה, העוסק בתורה בעיון הראוי, בשמיעת שיעורים, ובעמל ההבנה, לשים עיניו ולבו, גם על ידיעה רחבה בידיעת הש"ס כפשוטו. תחילה ידיעת המסכתות הנלמדות בישיבה, ואח"כ שאר המסכתות, וידיעה היינו ידיעה ברורה, כמעט כלשון הגמרא.

והנה ידיעה זו אינה נקנית בהבטה בעלמא, אלא בשינון פעמים רבות, כמבואר בגמרא, "תנא מיניה ארבעין זמנין..." או כמבואר בגמרא, "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד".

ואם יאמר האומר, הרי אנו זקוקים לזמן רב להעמיק בסברה, להעמיק בהתבוננות בדברי ראשי הישיבה, בודאי אמת, נכון הדבר, כי יש לעמול עמל רב, בהתבוננות, ובדבוק חברים, ובבקשה מהראש ישיבה, והרמ"ם, לבאר את עומק הדברים, ולהעמיד הדברים על מכונם.

אבל יש צורך לקבוע זמן, לשינון הגמרא פעמים רבות, כי ידיעת הגמרא, המשא ומתן בגמרא, ושינון לשון הגמרא, הוא הכרח נוסף, חובה רבה עד מאד. ויש מקום בראש, לקיים שני חובות אלו, כמבואר בדברי הגרי"ס הנ"ל, כי חובת האדם לדעת הגמרא, ולהבין דיני התורה.

וזה לשונו שם,

אולם הגדר השני במצות ת"ת, הוא ידיעות התורה, והוא מה שאמרו חז"ל בקידושין (דף ל), ושנתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפ"ך, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד, שנאמר אמור לחכמה אחותי את, ואומר קשרם על לוח לבך כו', ואומר חציך שנונים כו', ופרש"י יהיו מחודדים בפ"ך, חזור עליהם ובדוק בעומקם, שאם ישאלך אם לא תצטרך לגמגם כו', אמור לחכמה אחותי את שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך ע"ש.

יסוד המצוה הזאת כולל שני פרטים, א' הידיעה לרכוש לו הבקיאות בכל חלקי התורה, שיהיה תלמודו שגור בפיו, ב' הוא היכולת, להתחכם בתורה לחדד השכל, לשננו ולהישירו, שיוכל לישא וליתן במלחמתה של תורה, ולעקור הרים בפלפולו. ושתי אלה כינו חז"ל, בשם סיני ועוקר הרים.

הנה ביאר לנו הגאון והצדיק הגרי"ס זצ"ל, כי ידיעת התורה, הוא הידיעה בכל חלקי התורה... וההבנה להבין גדרי הדברים.

א"כ מבואר יוצא מפי הגאון, כי שני אלו יהיו לנגד הלומד תמיד, לדעת ולהבין, והנה תחילת הידיעה הוא הגמרא, כי הוא שרש ויסוד תורה שבע"פ, כי הוא ביאור המשניות, שהם הם ראשית העיקר התורה שבע"פ.

ועל זה בא חובת ההבנה, לידע ולהבין, את ישרות חיובי התורה.

ודע יקירי,

כי ההרגל בשינון דברי הגמרא, יש בו תועלת לכמה נושאים. א. לידיעת הגמרא, כי ידיעת הגמרא נקנה בחזרה ושינון. ב. הרגיל בחזרה ושינון, מרבה במצות לימוד התורה.

ג. יש לדעת ברור, כי המרבה בשינון הגמרא, מרבה בהבנת התורה, כי הבנת התורה הוא הבנת דברי האחרונים, המבארים דברי הראשונים, המבארים דברי הפוסקים, המבארים דברי הגמרא, שהוא תורה שבע"פ, בו מבואר התורה שבכתב, מאמר הבורא בקיום המצוות.

ואם יאמר לך אדם, שהלומד הרבה גמרא, נעשה שטחי, אמור לו כי מדברי היצר הוא, כי ריבוי הגמרא אינו מרחיק מהבנת התורה, אלא מקרב... כי הבנת התורה אינו הבנת השכל החיצוני, אלא הבנת השכל, אשר קבל את ההבנה מלימוד התורה, ועל כן כל לימוד גמרא מחזק את ההבנה...

ואם ירפה אותך היצר בטענה, כי אין לך כח הזכרון, ולא יעלה בידך לזכור דברי הגמרא, אל תשמע לו, כי כל אדם יש לו כח הזכרון לזכור את אשר חפץ לזכור...

אם תִּבְקֶשׁנָה כִּכְסָף. (משלי ב, ד).

בקשת הכסף הוא ההכרה, כי הם חיי האדם. חייב האדם לדעת, כי ללא ידיעת התורה, אין לו חיים כלל. חייב האדם לדעת, כי ללא ההבנה בתורה, ידיעתו בתורה ידיעה קלושה היא. חייב האדם לדעת, כי הבנה ללא ידיעה, הבנה קלושה היא...

וְכַמְטוּמוֹנִים תַּחֲפֹשְׁנָה. (שם)

בחיפוש המטמונים לוקח זמן ממושך עד גילוי המטמונים, ויש אשר עמלים זמן ממושך, ורק אחר זמן רב רואים התחלה של מטמון, אבל אחר המשך הזמן מתגלה המטמון, והוא שלל רב...

בין בידיעת התורה, ובין בהבנת התורה, לא ניכר הפירות, רק אחרי זמן ממושך.

המתמיד בעבודה, ובצורה הראויה, היינו עמל בהבנה, מתוך שמיעת דברי רבותינו ראשי הישיבה, והרמ"ם, והעמל בספרי האחרונים, והראשונים, הוא יזכה להבנת התורה.

העמל בידיעת התורה, בחזרה ושינון פעמים רבות, ואף שאינו רואה לפניו את כח זכרונו, ואף שאינו רואה את בהירות הסוגיות - כי מה שאינו מבורר בפעם הראשונה, יבואר ויבורר בהמשך - יראה בהמשך, את המטמונים היוצאים מתוך ריבוי החזרות, ויצרפו מטמוני הידיעה, למטמוני ההבנה.

והנה אמרו חז"ל "דברי תורה קשה לקנותם ככלי כסף, ונוח לאבדם ככלי זכוכית" (חגיגה ט"ו), על כן יש להכיר, כי העבודה הזאת עבודת האדם לכל חיי העוה"ז, והוא ההכנה הראויה לחיי העוה"ב.

"כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה"...

אם לא עמד אלא בא' ניסן, אע"פ שנימנו למנותו כבר באדר, אין מונים לו שנה עד שיגיע ניסן אחר.

ב: מת באדר ועמד מלך אחר תחתיו מונים שנה לזה ולזה, ולא אמרינן שתא לבי תרי לא מנינן.

מת בניסן ועמד אחר תחתיו בניסן מונים שנה אף לראשון, דאף בתחילת השנה אמרינן יום אחד בשנה חשוב שנה.

מת באדר ונמנו באדר להמליך את בנו ולא מלך אלא בניסן מונים הראשונה לראשון והשניה לשני.

הגמ' מבארת מנלן שמונים למלכים מניסן.

ג: מלכי אומות העולם מונים להם מתשרי הגמ' מבארת מנלן.

ג: כורש מלך כשר היה בתחילה לפיכך מנו לו מניסן, והוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא, אבל לאחר שהחמיץ מנו לו מתשרי.

ד: מנלן דהחמיץ- א' אף שסייע לבנין בית המקדש לא עשה כך אלא כדי שיתפללו עליו, ב' שהורה לבנות כל נדבך רביעי מעץ כדי שיוכל לשרוף את ביהמ"ק אם ימרדו בו, (והנדבך עץ היה למטה, ולא היה משוקע, ולא סדו אותו בסיד, משא"כ אצל שלמה), ג' מפני שהיה שוכב עם כלבה, (וזה הכונה שגל בפסוק זה, אבל בעלמא שגל היינו מלכה), ד' מפני שקצץ את סכום כמות החומרים שיתן לבנין בית המקדש, הגמ' דוחה פ"י זה ד"ל שגם בתחילה היה קוצץ אלא שלא ידע כמה יצטרכו.

האומר סלע זה לצדקה ע"מ שיחיה בני, או ע"מ שאהיה בן עוה"ב, הרי זה צדיק גמור, ודווקא בישראל אבל עכו"ם לא.

בל תאחר

בא' ניסן ראש השנה לרגלים- והיינו שרגל שבו הוא ראש השנה לרגלים, לענין בל תאחר, וכר"ש שאינו עובר בבל תאחר אלא אם עברו ג' רגלים כסדרם וחג המצות תחילה.

ד: על מה עוברים- חייבי דמים שאמר דמי עלי וערכין וחרימין וההקדשות, חטאות ואשמות עולות ושלמים, צדקות ומעשרות, בכור ומעשר

מסכת ראש השנה:

ארבעה:

ב: ארבעה ראשי שנים הם-

ראש השנה למלכים

בא' ניסן ראש השנה למלכים דכיון דשטרי חוב המוקדמים פסולים לכן קבעו יום מיוחד לכל המלכים שבו תתחלף השנה.

מלך שעמד בכ"ט אדר כשהגיע א' ניסן עלתה לו שנה, דיום אחד בשנה חשוב שנה.

בהמה ופסח, לקט שכחה ופאה, יש בהם בל תאחר.

מתי עוברים – לת"ק עובר אחר ג' רגלים, לר"ש דווקא ג' כסדרן וחג המצות תחילה, לר"מ עובר אחר רגל אחד, לראב"י עובר אחר ב' רגלים, לר"א בר"ש עובר בחג הסוכות, הגמ' מבארת מהיכן כל תנא לומד כדבריו.

הוקשו כל המועדים שכולם מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו.

עצרת יש לה תשלומין כל שבעה.

שמיני עצרת רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב.

ה. חג המצות וחג הסוכות טעונים לינה בליל חולו של מועד.

הא דעובר בפסח בבל תאחר היינו שלמי פסח שאבד פסחו ונתכפר באחר.

ה: הגמ' מבארת בכל הנ"ל מנלן שעובר בהם בבל תאחר.

לא תאחר לשלמו **הוא ולא חילופיו** – אין הכונה לחילופי חטאת שהרי למיתה אזלא, ואילו חילופי עולה ושלמים קרבים ועובר בהם בבל תאחר, אלא בחילופי תודה שנתערבה בתודה ומתה אחת מהם שאינו יכול להקריבם, או בחילופי עולה ושלמים וקמ"ל שאין מצטרפים לג' רגלים, ולמ"ד שעובר ברגל אחד לומר שאם מת ברגל אין רגל זה עולה לשני.

אף אם עבר הבעלים בבל תאחר אין הקרבן עצמו נפסל מלרצות.

ו. אין אשתו של אדם מתה אא"כ מבקשים ממנו ממון ואין לו, בעוון דבל תאחר אין אשתו של אדם מתה.

בל תאחר יש בו מצות עשה ולא תעשה, ובי"ד כופים לקיימו בין אם לא הפריש ובין אם הפריש ולא הקריב (וצריכא).

צדקה חייב לתת לאלתר דהא שכיחי עניים.

ולד שלמים קרב לשלמים, והעיד רבי פפיס על ולד שלמים שאכלוהו אמו בפסח ואת הולד בחג, למ"ד שבל תאחר הוא רגל אחד צ"ל שבפסח היה הולד מחוסר זמן, ובעצרת היה חולה, או שחג היינו חג השבועות.

ז: לרבא אחר ג' רגלים עובר כל יום בבל תאחר.

תניא אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליו רגלים בלא שנה עובר, וכן בעברה שנה בלא רגלים – למ"ד רגלים כסדרן קמ"ל שאחרי שנה עובר אף בלא רגלים, ולמ"ד דא"צ רגלים כסדרן לרבי הסובר שמונים שס"ה יום והוי שנה משכחת לה בשנה מעוברת שעדיין לא עברו ג' רגלים, אבל לרבנן שמונים שנה מיום ליום (נחלקו לענין גאולת בתי ערי חומה שהיא שנה תמימה) צ"ל כרב שמעיה הסובר שעצרת היא ביום החמישי לעומר ואם הקדיש בו' בשנה שהיו שני החודשים מלאים והיתה עצרת בה' ולשנה הבאה היו שניהם חסרים ועצרת רק בז' א"כ בו' עברה שנה ועדיין לו עברו ג' רגלים, אבל לאחרים לעולם עצרת בו' סיון.

יורש אינו עובר בבל תאחר.

רבי זירא מסתפק אם **אשה** עוברת בבל תאחר, ואמר לו אביי שלדבריו הרי חייבת בשמחה וממילא עוברת, אבל לדברי אביי אשה בעלה משמחה.

ז. בכור מונים לו שנה מיום שראוי להקרבה, ואם הוא בעל מום וקים לן שכלו לו חדשיו מונים לו מיום לידתו.

באחד בניסן ראש השנה ל...

באחד בניסן ראש השנה לחדשים דכתיב החודש הזה לכם ראש חודשים וכו', הגמ' מבארת מנלן שזה חודש ניסן.

באחד בניסן ראש השנה לעיבורים שאין מעברים את השנה כשהתחיל ניסן, (וי"א שמעברים עד פורים) אבל זמן עיבור השנה הבאה אינו מניסן אלא מראש השנה.

באחד בניסן ראש השנה לתרומת שקלים שצריך להביא הקרבנות מתרומה חדשה, הגמ' מבארת מנלן שצריך תרומה חדשה, ומנלן שהזמן הוא מניסן.

אם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה.

יחיד שהתנדב קרבנות משלו כשרים, ובלבד שימסרם לציבור, ולא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה.

בשופר ונפטרו עבדים לבתיהם, והשדות חוזרות לבעליהם, ולרבנן הובל מתקדש ב' תשרי. היובל מסתיים בא' תשרי ואינו ממשיך עד י' תשרי אף לרבנן.

ט. תוספת שביעית - "בחריש ובקציר תשבות" ר"ע אומר חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, לרבי ישמעאל איירי לענין שבת וללמד שקציר העומר מותר בשבת, ודין תוספת שביעית לומד מ"בתשעה לחודש בערב" בכניסתו "מערב עד ערב" ביציאתו, "תשבות" לשבתות, "שבתכם" ליו"ט, ור"ע לומד בפסוק זה מצות אכילה בערב יו"כ.

טז. יובל - לר"י אין איסורי יובל אא"כ שלחו העבדים, לרבי יוסי אע"פ שלא שמטו תקעו ושלחו חל היובל, לחכמים אם לא תקעו או לא שלחו או לא שמטו הקרקעות לא חל היובל, הגמ' מבארת טעם מחלוקתם.

אחד בתשרי ראש השנה לנטיעה לערלה ולרבעי הגמ' מבארת מנלן.

הנוטע או מבריך או מרכיב אין ל' יום קודם ראש השנה עלתה לו שנה, ונ"מ לענין ערלה ורבעי שבר"ה מתחילה שנה שניה, וכן בנוטע ל' יום קודם השביעית מותר לקימם בשביעית, אבל בנוטע אח"כ לא עלתה לו שנה ואסור לקיימם בשביעית, ומ"מ אין מותרים בשנה הרביעית עד ט"ו בשבט.

ג. הגמ' מבארת מנלן שפירות אסורים בשנה הרביעית עד ט"ו בשבט.

שיטת ר"מ (לענין עגל ובן בקר ופר) שיום אחד שנה חשוב שנה הגמ' מבארת שדברי ר"מ אמורים בין בסוף המנין וכ"ש בתחילתו, שהרי נדה אין עולה לה בסופה ומ"מ עולה לה בתחילתה, והא דבעינן לר"מ לניטעה ל' יום לפני ר"ה ואין מספיק יום אחד, משום דבעינן ל' יום לקליטה, ומ"מ א"צ ל"א יום דיום ל' עולה לכאן ולכאן.

ז. י"א שאחד בניסן הוא ראש השנה לשכירות בתים שאם שכר לשנה זו אפי' לא שכר אלא בא' אדר אין לו אלא עד א' ניסן, אבל פחות מחודש לא דאין אדם טורח לשכור לפחות מחודש, ואם אמר שנה מונה שנה מיום ליום, לתנא דמתנאי אין א' ניסן ראש השנה לשכירות בתים.

הגמ' מבארת למה תנא דמתנאי לא מנה את הדברים הנוספים שיש בא' ניסן, ומבארת שמתנאי רבי היא וסבר ברגלים כר"ש לגבי בל תאחר, ואילו במעשר בהמה סבר כר"מ שהוא בא' אלול ולא כר"ש שסובר שזה בא' תשרי, ולמה ט"ו ניסן לא נמנה לעצמו כראש השנה לרגלים, ולמה לא מונים ט"ז ניסן ראש השנה לעומר וו' סיון לשתי הלחם.

באחד בתשרי ראש השנה ל...

ח. מעשר בהמה - לר"מ א' אלול ראש השנה לעשר בהמה, ולר"א ור"ש אחד בתשרי, ונחלקו בדרשת "עשר תעשר" הוקש מעשר בהמה למעשר דגן, לר"מ הוקש לענין ססמוך גמרו עישורו, ולר"א ור"ש הוקש לענין שראש השנה שלו הוא בא' תשרי.

בא' תשרי ראש השנה לשנים - י"א לענין שטרות דשטרי חוב המוקדמים פסולים, ומלכי אומות העולם מונים להם שנה חדשה בא' תשרי, ויתכן לפרש לשנים היינו לתקופה וכר"א שבתשרי נברא העולם, וי"א לדין.

ח: אין ביד של מעלה נכנסים לדין אא"כ קידשו ביד של מטה את החודש.

הקב"ה דן בא' תשרי את ישראל, ואח"כ גם את אומות העולם, כמו שמלך נכנס לדין לפני הציבור.

בא' תשרי ראש השנה לשמיטין הגמ' מבארת מנלן.

יובל ראש השנה שלו הוא בא' תשרי, כרבי ישמעאל בנו של ריו"ח ב"ב, ועד יו"כ לא היו העבדים משתעבדים ולא חוזרים לבתיהם אלא אוכלים ושותים ושמחים, וביו"כ תוקעים ביד

י"ב. חכמי ישראל מונים למבול כר"א ולתקופה כר"י, וחכמי אומות העולם מונים אל למבול כר"י.

בא' בתשרי ראש השנה לירקות והיינו בין למעשר דרבנן ובין למעשר דאורייתא.

ירק הנאגד זמנו למעשר משיאגד, ושאינו נאגד משימלא את הכלי.

ליקט בערב ר"ה קודם השקיעה, וכן אחר השקיעה אין מעשרים מזה על זה, ואם היה זה בשנה שניה הנכנסת לשלישית, הראשון מעשר שני והשני מעשר עני, שבשנה השלישית אין נוהג מעשר שני אלא מעשר עני.

י"ג: הגמ' מבארת מנלן שבשנה השלישית נוהג מעשר ראשון ומעשר עני, ואינו נוהג מעשר שני.

בא' בתשרי ראש השנה לנדרים שאם נדר הנאה מחבירו לשנה זו אפי' עמד בכ"ט אלול כיון שהגיע א' תשרי עלתה לו שנה, ואפי' למ"ד יום אחד בשנה לא חשיב שנה, ואם נדר לשנה מונה מיום ליום.

התלתן זמן עישורו משיצמחו בו הזרעים, התבואה והזיתים משיביאו שליש, וכל תבואה שהביאה שליש בשביעית אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית.

י"ג. הגמ' מבארת מנלן ששיעור גדילת התבואה למעשר הוא שליש.

וקים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש, וכל מדות חכמים כך הם שאין טובים במ' סאה פחות משהו, ואינו מטמא טומאת אוכלים כביצה חסר שומשום, וג' על ג' חסר נימא אינו מטמא מדרס.

רב ירמיה מביא ראייה שקים להו בעומר, שהרי כשנכנסו לארץ הקריבו עומר, וא"א להקריב משל נכרי, וכיון שנכנסו ב' ניסן א"א לתבואה לגדול מתחילתה, אלא ודאי שלא הביאה שליש וקים להו לרבנן בזה.

הגמ' דוחה ראית רבי ירמיה שהרי אף תבואה שגדלה ולא הביאה שליש לא יכולה להתמלא בה' ימים, אלא ארץ ישראל היא "ארץ הצבי" קלה לבשל פירותיה, וא"כ י"ל שגדלה כולה בה' ימים.

לרב אלעזר חודש בשנה חשוב שנה, ולדבריו גבי ערלה בעינן נטיעה ס' יום לפני ראש השנה, ל' לקליטה, ול' להחשיב שעברה שנה.

י' זמן קליטת הנטיעה - לת"ק צריך לקליטה ל' יום, לר"י ג' ימים, ולרבי יוסי ור"ש שתי שבתות, זמנים אלו נוספים על החודש האמור לעיל.

הגמ' מבארת המחלוקת בין ר"מ הסובר שיום אחד בשנה חשוב שנה, ורב אלעזר המצריך חודש, בפירוש הפסוק "ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחודש, ולתרוויהו בניסן נברא העולם.

אף לרב אלעזר יום אחד בחודש חשוב חודש דחודש למנויו ושנה למנויה.

י"א. זמן בריאת העולם ודברים נוספים - לר"א בתשרי נברא העולם ונולדו האבות ומתו האבות, לרבי יהושע דברים אלו היו בניסן, לתרוויהו בפסח נולד יצחק, בר"ה נפקדו שרה רחל וחנוה, ויצא יוסף מבית האסורים, ובטלה עבדות מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, לר"א עתידים להיגאל בתשרי, ולרבי יהושע בניסן.

הגמ' מבארת דרשות הפסוקים לכל הנ"ל לר"א ולרבי יהושע.

אמר ריב"ל כל מעשי בראשית נבראו בקומתם לדעתם ולצביונם.

היוצא ביומי ניסן ורואה אילנות מלבלבים אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהם בני אדם.

הקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש.

אברהם נתבשר בסוכות על לידת יצחק, ונולד בפסח, והיתה זו שנה מעוברת, ויולדת לז' יולדת למקוטעין, וא"כ אף אם נוריד את ימי הטומאה ילדה לאחר יותר מו' חודשים, וכן שמואל נולד לאחר ו' חודשים וב' ימים.

י"א: זמן המבול - וכמו"כ ונחלקו ר"א ורבי יהושע בזמן המבול, שלר"י התחיל המבול ב"ז אייר, ולר"א ב"ז מרחשון.

זמן הקובע למעשר ושביעית

י"ג: באילנות- חנטה, תבואה זיתים- שליש, ירק- לקיטה.

אורז דוחן פרגין ושומשמיין- השרשה, רבה מפרש שמינים אלו חלוקים משאר ירקות לפי שעשויים פרכים פרכים וא"כ החדש והישן מעורבים יחד, ואף שלר"ש שזורי יכול לערבם ולהפריש דסבר יש בילה, רבנן סברי אין בילה.

להלכה שמואל סובר שאין בילה אלא ביין ושמן, אמנם אין הולכים במינים אלו אחרי השרשה אלא אחר גמר הפרי, וא"כ אף מינים שהשרישו בשתי שנים אפשר להפריש מזה על זה.

י"ד: הגמ' מבארת שמקור הדין אסמכתא שזמן חיוב המעשר בירק הוא הלקיטה הוא מ"באספך מגרנך ומיקבך", מה גורן ויקב וכו' לריה"ג יצאו ירקות שגדלים על מי שנה הבאה, ולר"ע יצאו ירקות שגדלים על כל מים אף שאובים שמשקים אותם תמיד, ונ"מ בבצלים ופול המצרי שמנע מהם מים ל' יום לפני ר"ה שלריה"ג מתעשרים לשעבר (ומותרים בשביעית) ולר"ע דינם שווה לשאר ירקות.

בא' בשבט ראש השנה לאילן כדברי ב"ש, ב"ה אומרים בט"ו בו, והטעם הואיל ויצאו רוב גשמי שנה.

דין אתרוג למעשר ושביעית

י"ד: מעשה בר"ע שליטת אתרוג בא' בשבט ונהג בו ב' עישורים לת"ק טעמו משום שהסתפק אם לב"ה ר"ה לאילן הוא בא' בשבט או בט"ו בו, אבל לא החמיר כב"ש וב"ה שהרי העושה כן הרי הוא ככסיל בחושך הולך, ולרבי יוסי ברבי יהודה טעמו משום מחלוקת ר"ג ור"א אם הולכים באתרוג בתר חנטה כאילן או בתר לקיטה כירק, וחנט האתרוג לפני ט"ו שבט של שנה שעברה (דאל"כ נמצא שנהג כב"ש), או שהמעשה היה בט"ו בשבט ולא בא'.

ט"ו: אע"פ שאמר ר"ג שהולכים באתרוג בתר לקיטה כירק מ"מ ר"ה שלו אינו בתשרי אלא בשבט.

אתרוג אינו טוען פירות עד שנה שלישית לשמיטה משום משמוש הידים בשמיטה.

אתרוג ר"ה שלו בשבט דחדשים ולא בשבט דתקופה, ואף בשנה מעוברת ר"ה שלו בשבט.

אתרוג של שישיית שנכנס לשביעית לרבה פטור מן הביעור מפני שהולכים בתר חנטה ואין בו קדושת שביעית, ומ"מ פטור מן המעשר מפני שיד הכל ממשמשין בה, ובת שביעית שנכנסה לשמינית פטורה ממעשר וחייבת בביעור, לרב המנוא ולריו"ח ור"ל אם חנט בשישיית דינו כשישיית ואם חנט בשביעית דינו כשביעית, י"א שהולכים אחר לקיטתו למעשר ואחר חנטה לשביעית, ורבותינו נמנו באושא שהולכים בו אחר לקיטה למעשר ולשביעית.

ט"ז: שיטת רב נחמיה שאילן שפירותיו נגמרים יחד כגון דקלים זיתים וחרובים, אע"פ שחנטו הפירות קודם ט"ו שבט מתעשרים לשנה הבאה.

בארבעה פרקים העולם נידון-

ט"ז: בפסח על התבואה של אותה שנה בין שכבר גדלה בין שעתידה ליזרע, ועל כן הרואה שהצליח באותה שנה בחיטה יזרע גם שעורה לפני שיגיע פסח הבא.

השיטות בימי הדין על האדם

לר"מ הכל נדונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ.

לר"י הכל נדונים בר"ה וגז"ד שלהם כל אחד בזמנו, וגזר דין של האדם ביוה"כ.

לרבי יוסי אדם נדון בכל יום.

לרבי נתן אדם נדון בכל שעה.

לתנא דבי רבי ישמעאל כן שיטת תנא דמתני' בפסח על התבואה וכו' והאדם נדון בר"ה וגזר דין שלו ביוה"כ.

אחת ועולים, וב"ה אומרים הקב"ה מטה כלפי חסד.

י"ז. פושעי ישראל (קרקפתא דלא מנח תפילין) ופושעי אומות העולם (בעבירה) יורדים לגיהנום ונדונים שם י"ב חודש, ולאחר י"ב חודש גופם כלה וכו'.

המינים והמסורות והאפיקורסים והכופרים בתורה או בתחית המתים, והמטילים אימה על הציבור שלא לשם שמים, ושפרשו מדרכי ציבור, ושחטאו והחטיאו את הרבים גיהנום כלה והם אינם כלים ופניהם דומים לשולי קדירה.

מעביר ראשון ראשון ועל ידה מטה כלפי חסד, ועוון עצמו אינו מנחק אם יש רוב עוונות

כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו.

י"ז: צדיק ד' בכל דרכיו- בתחילה, ולבסוף חסיד בכל מעשיו.

ויעבור ד' על פניו ויקרא- מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה למשה סדר תפילה ואמר לו כל זמן שישראל חוטאים עושים כסדר הזה ואני מוחל להם.

אני ד' קודם שיחטא ואחר שיחטא ויעשה תשובה.

ברית כרותה ל"ג מידות שאינם חוזרות ריקם.

פסקו לישראל גשמים מועטים וחזרו בתשובה הקב"ה מורידם בזמנם ועל הארץ הצריכה להם, ואם נגזרו גשמים מרובים וחטאו הקב"ה מורידם שלא בזמנם ועל הארץ שאינה צריכה להם.

אמר ריו"ח גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם, הגמ' מוכיחה שאין תשובה מועילה לקרוע גזר דין, ומתרצת יחיד קודם גזר דין, ולרבים אף אחר גזר דין.

י"ח. הגמ' מביאה מחלוקת תנאים אם אפשר לקרוע גזר דין (שנים שעלו למיטה וכו') מפני מה זה ירד וזה לא ירד וכו', או לא.

הגמ' מבארת שגזר דין שיש עמו שבועה אינו נקרע ואם אין עמו שבועה נקרע.

עוון בני עלי יש עמו שבועה ואינו מתכפר בזבח ובמנחה, אבל מתכפר ע"י תורה ובגמ"ח.

דרשו ד' בהמצאו אלו י' ימים שבין ר"ה ליוה"כ.

מלך וציבור מלך נכנס תחילה לדין, ואב"א משום דרך ארץ, ואב"א מיקמי דליפוש חרון אף. כמאן מצלינן האידנא- כרבי יוסי, ואב"א יפה צעקה לאדם אף לאחר גזר דין.

מפני מה אמרה תורה-

הביאו עומר בפסח כדי שתתברך תבואה שבשדות.

שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו פירות האילן.

נסכו מים בחג כדי שיתברכו גשמי שנה.

אמרו לפני בר"ה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר.

תוקעים בשופר של איל כדי להזכיר עקידת יצחק, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

ט"ז: תוקעים עומדים ותוקעים יושבים כדי לערבב השטן.

כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה.

כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה.

אין דנים את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה.

ג' דברים מזכירים עוונותיו של אדם קיר נטוי עיון תפילה ומוסר דין על חבריו.

ד' דברים מקרעים גזר דין של אדם צדקה צעקה שינוי השם ושינוי מעשה, וי"א אף שינוי מקום.

חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ולטהר עצמו ברגל.

הנהגת הבורא בדין על האדם

ג' ספרים נפתחים בר"ה, רשעים גמורים נכתבים ונחתמים למיתה, צדיקים גמורים לחיים, ובינוניים תלויים ועומדים מר"ה עד יוה"כ.

שלש כתות הם ליום הדין כשיחיו המתים צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיי עולם, ורשעים לגיהנום, בינוניים יורדים לגיהנום ומצפצפים צועקים ובוכים מתוך היסורים שעה

שנהרג בו גדליה בן אחיקם, דאף הוא אינו אוסר שלפניו דדברי קבלה כדברי תורה.

בכ"ח אדר באה גזירה טובה לישראל שאינם חייבים לפרוש מן התורה כגזירת המלכות וכו'.

י"ט: להלכה בטלה מגילת תענית, חוץ מחנוכה ופורים.

השלוחים יוצאים על אלול מפני ראש השנה ועל תשרי מפני תקנת המועדות - שאף שמימות עזרא לא מצינו אלול מעובר, מ"מ הטעם מפני שלא היו צריכים לעברו, אבל אם היו צריכים היו מעברים, ואף שמקלקלים בזה את ראש השנה שהרי בני הגולה לא ידעו על העיבור, מ"מ עדיף לתקן את המועדות שלא יחולו סמוך לשבת.

על כסלו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים - אבל אדר שני א"צ שכיון שכבר קיימו המצוות בראשון א"צ לקיימם בשני, אבל לרבי יוצאים אם נתעברה השנה יוצאים אף על אדר שני, דסבר רבי שאדר א' פעמים הוא ל' יום ופעמים כ"ט יום, אבל לתנא דמתני' לעולם הוא ל' יום, ולרב ב' האדרים לעולם אחד מלא ואחד חסר.

הגמ' מביאה שיטה שאדר הסמוך לניסן לעולם חסר, והא דהשלוחים יוצאים על ניסן הטעם הוא משום שמצוה לקדש על פי הראיה, לאיכא דאמרי הגמ' מוכיחה שהרי בכל החודשים אין יוצאים שלוחים כדי לקדש ע"פ הראיה, ומוכח שאדר הסמוך לניסן פעמים מלא ופעמים חסר.

עיבור חודשים לצורך

ב. מעברים את אלול כדי שלא יחול שבת ויו"ט סמוכים, י"א מפני קבורת המתים שלא ישתהו ב' ימים ויסריחו, וי"א מפני הירקות שלא יכמושו, מ"ד משום ירקיא מודה לטעם משום מתיא, ומ"ד משום מתיא סובר שאפשר להשרות הירקות בחמימי, אמנם לבני א"י אין תועלת בזה כי אין האויר שם חם כמו בבבל.

לרבה בר שמואל מעברים את השנה לצורך, אבל את החודש אין מעברים לצורך אלא מקדשים על פי הראיה.

בר"ה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון - י"א כבני אימרנא בכשים הנמנים למעשר ויוצאים מפתח קטן, י"א כמעלות בית מרון, י"א כחיילות של בית דוד, ומ"מ כוחם נסקרים בסקירה אחת.

על ששה חדשים השלוחים יוצאים - על ניסן מפני הפסח, על אב מפני התענית, וכו'.

י"ח: למה לא יצאו על תמוז וטבת מפני הצומות שבהם - משום שצומות אלו הם חובה רק בזמן שיש גזירת המלכות, אבל אם יש שלום יהיו לששון ולשמחה, ואם אין שלום ואין גזירה רצו מתענים רצו אין מתענים, ומ"מ תשעה באב לעולם מתענים מפני שהוכפלו בו צרות.

ד' הצומות - כה אמר ד' צום הרביעי וכו' יהיו לבית יהודה לששון ושמחה - לר"ע צום הרביעי (חודש הרביעי) זה ט' תמוז שהובקעה בו העיר, צום החמישי זה ט' באב שנשרף בו בית אלוקינו, צום השביעי זה ג' תשרי שנהרג גדליה בן אחיקם ע"י ישמעאל בן נתניה, ושקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו, צום העשירי זה י' טבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים, ואף שמאורע זה אירע לפני שאר המאורעות נכתב אחרון מפני סדר החודשים, לר"ש צום העשירי זה ה' טבת שבאה השמועה לגולה שהוכתה העיר ועשו יום שמועה כיום שריפה, ולדבריו נכתבו כסדר הפורענויות.

מגילת תענית - י"א שבטלה מגילת תענית לאחר החורבן, וי"א שלא בטלה, וכבר נחלקו בזה ר"מ ורבי יוסי. חנוכה לא בטלה לכו"ע משום שמפורסם הנס שאירע בו.

י"ט. ג' תשרי היה יו"ט בזמן בית המקדש השני מפני שנהרג בו גדליה בן אחיקם (ונהפך לששון ושמחה), וגם מפני שביטלו בו מה שהנהיגו בית חשמונאי לכתוב שם שמים בשטרות, דבר שגרם לבזיון השמות לאחר פריעת החוב, והנ"מ בסיבה זו אף שכבר היה יו"ט, לענין לאסור את יום ב' תשרי שלפניו, שאינו אסור בהספד ותענית מחמת יום שאחרי ר"ח, דדברי תורה אינם אוסרים לפנייהם ואחרייהם כיון שא"צ חיזוק כדברי סופרים, וכן אינו אסור מטעם יום לפני יום

לרב הונא בר אבין יש לעבר את השנה אם תקופת טבת ממשיכה עד ט"ז ניסן, כיון דכתיב שמור את "חודש האביב".

יורדי הים יבערו חמץ מתי שיראו את הירח משלים את היום שאינו מחשיך עד שעת זריחה שזהו יום י"ד ניסן, ביורדי הים שהעולם גלוי לפניהם.

על שני חדשים מחללים את השבת

כ"א: על ניסן ועל תשרי, שבהם השלוחים יוצאים וכו' והיינו שעל ששה חודשים השלוחים יוצאים מבערב, ועל ניסן ותשרי יצאו רק אחרי שישמעו מפי בי"ד מקודש.

הגמ' מבארת מנלן שמחללים את השבת לצורך קידוש החודש, ואין מחללים לצורך הודעת קידוש החודש.

כשהיה ביהמ"ק קיים מחללים על כולם מפני תקנת הקרבן.

חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וניתנו למשה רבינו ארבעים ותשעה, שנא' ותחסרהו מעט מאלוקים, ושלמה ביקש להיות כמשה ולא קיבל, וי"א שקיבל, אלא ביקש לדון כדעת לבו בלא עדים והתראה ולא קיבל.

אף שנראה בעליל והיינו בגלוי מחללים העדים את השבת, לרבי יוסי אם נראה בעליל אין מחללים את השבת.

כ"ב. מעשה שעברו יותר ממ' זוג ועכבם ר"ע בלוד, שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילם לעת"ל, וי"א שהיה זה שזפר שהיה ראש של גזר והורידו ר"ג מגדולתו.

אב ובנו בעדות החודש - לת"ק פסולים ומ"מ ילכו ואם יפסל אחד מהם יצטרף השני עם אחר, לר"ש הם כשרים לעדות החודש, ויש גורסים שר"ש פוסל, והלכה כר"ש.

אלו הם הפסולים לעדות המשחק בקוביה שהוא גזלן מדרבנן ומלוה בריבית ומפריחי יונים כמשחק בקוביה וסוחרי שביעית ועבדים, ואלו פסולים לעדות כאשה, ובמקום שאשה כשרה לעדות גלן דרבנן כשר לעדות, כגון להעיד לאשה שמת בעלה.

הגמ' מבארת דהני מילי שלא לקדש החודש קודם זמנו, אבל יכולים לא לקדשו בזמנו ולעברו לצורך, והא דתנן שמאיימים על העדים שאע"פ שלא ראו המולד יאמרו ראינו, זה דווקא בניסן ותשרי, ורב דימי מתני איפכא, שמאיימים להעיד שנראה בזמנו אע"פ שלא נראה מפני שאין השקר ניכר, אבל אם ראוהו מחזי כשיקרא אם יעברוהו.

לרבא מה שאמר רבה בר שמואל שאין מעברים את החודש אלא לצורך, היא שיטת אחרים הסוברים שאין בין עצרת לעצרת ובין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים ובשנה מעוברת ה' ימים.

דיני קידוש החודש

ב: צריך שיהא לילה ויום מן החדש שאם ראו הלבנה הישנה בלילה אין מקדשים את החודש ביום אפי' למ"ד מאיימים על העדים, ריו"ח ור"ל נחלקו מנלן, לאביי אין נ"מ להלכה במחלוקתם, ולרבא נ"מ שלריו"ח הלילה מתחיל בתחילתו ולר"ל רק בחצות.

מחשבים את תולדתו אם לא נולד קודם חצות בידוע שלא נראה לבני א"י קודם שקיעת החמה, ונ"מ להכחיש את העדים שאמרו שראו קודם.

כ"ד שעות מיכסי סיהרא ונ"מ להכחיש את העדים שאמרו שראו קודם.

כל ספיקא לקמיה שדינן ואין עושים י"ד תשרי יו"ט מספק, ואין חוששים שאב ואלול היו שניהם חסרים, מפני שב' חודשים חסרים קלא אית ליה.

כ"א. אין השלוחים יוצאים על קידוש החודש אא"כ שמעו מפי בי"ד "מקודש".

כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי מקום שבו אין השלוחים מספיקים להגיע בו לפני סוכות, אע"פ שמגיעים לפני פסח (שאינו בו יו"כ שאין יכולים ללכת בו) יעשו ב' ימים אטו תשרי.

רבא היה רגיל לצום יומיים יוה"כ, רב נחמן צם יומיים כשאמר לו אדם אחד שעיברו את אלול.

מחמת השבת או מחמת אונס, ואם ישיאו רק בחודש מלא יגרמו ביטול מלאכה לעם ב' ימים.

כ"ג. המשנה והגמ' מבארים סדר המשואות.

וצי אדיר לא יעברנו לנחל שעתיד לצאת מבית המקדש זו בורני גדולה שיעשו כדי להוציא אלמוגים מקרקע הים.

כל שיטה שנטלו הנכרים מירושלים עתיד הקב"ה להחזירם לה, אוי להם לעכו"ם שאין להם תקנה.

כל הלומד תורה ואינו מלמדה דומה להדס במדבר, וי"א שאם מלמדה במקום שאין ת"ח דומה להדס במדבר שהוא חביב.

כ"ג: ההרים שהיו משיאים עליהם משואות-הר המשחה, סרטבא, גרופינא, חורון, בית בילתין, ובבית בילתין לא הפסיקו עד שראו את כל הגולה- פומבדיתא כמדורת האש, שכל אחד היה נוטל אבוקה ועולה לראש גגו, בין ההרים היו ח' פרסאות, ורשב"א מוסיף חרים כיר וגדר וחברותיה, י"א שהיו בין ההרים הנ"ל וי"א שהיו לכיוון אחר.

קידוש החודש

חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת (י"א יעזק לישנא מעליא, וי"א יזק לישנא דצערא שאסור באזיקים), ולשם כל העדים מתכנסים, ובי"ד בודקים אותם שם וסעודות גדולות עושים להם בשביל שיהיו רגילים לבוא.

בראשונה לא היו זזים משם כל היום התקין ר"ג הזקן שיהיו מהלכים אלפים אמה לכל רוח, וכן מיילדת והבאים להציל יש להם אלפים אמה לכל רוח כאנשי העיר.

כיצד בודקים את העדים

זוג שבא ראשון בודקים אותו ראשון. מכניסים את הגדול שבהם ואומרים לו אמור כיצד ראית את הלבנה-

פגימתה לפני החמה או לאחר החמה, ולעולם אין פגימתה לפני החמה.

לצפונה או לדרומה, בימות החמה לעולם בדרומה ובימות הגשמים בצפונה.

מי שראה את החודש ואינו יכול להלך מוליכים אותו בחמור, וכן שאר דברים הנצרכים מותר לעשותם ולחלל שבת, שנא' אלה מועדי וכו'.

אם אינו מכירין:

נאמנות לעדות החודש

כ"ב: אם אינם מכירים אותו משלחים אחר עמו להעיד, והיינו אם היו שניים שאין מכירים אותם, משלחים זוג אחר להעיד על כשרות העדים, אבל עד אחד אינו נאמן לא לעדות החודש ולא להעיד על הכשרות.

מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל העד להעיד עליו בשבת באושא- י"מ שהיה עמו עוד עד, וי"מ שהיה באושא עד אחר שיצטרף עמו, וקמ"ל שמחללים שבת מספק שמא אין אותו העד בביתו.

עד אחד נאמן לומר שקידשו את החודש, דמילתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינשי, ואפי' הוא מקצה העולם.

בראשונה היו מקבלים עדות החודש מכל אדם, עד שקלקלו הבייתוסים ושכרו ב' עדים להעיד שקר, ואחד העדים גילה ששכרוהו, (ואמר שנתרצה כדי לגלות את השקר שלא יבוא אחר וישקר, ואמרו לו שהכסף שנתנו לו הוא שלו ושוכרו ילקה) ותיקנו שלא יהיו מקבלים אלא מן המכירים.

המשואות

בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הכותים התקינו שיהיו שלוחים יוצאים.

אין משיאין משואות אלא על החודש שנראה בזמנו, ומשיאין לאור עיבורו, שאם ישיאו גם בחודש מלא כשיחול ר"ח בערב שבת וישיאו במוצאי שבת לא ידעו אם החודש מלא או חסר, ואם לא ישיאו באופן זה לא ידעו אם הסיבה היא

שלח ר"ג לר"י שיבוא אצלו עם מקלו ומעותיו ביוה"כ שחל לפי חשבוננו, הלך ר"ע ומצאו לר"י מיצר ואמר שעדיף לו לחלות י"ב חודש מאשר לעשות כך, אמר לו ר"ע הרי הוא אומר "אתם" ג"פ, אפי' שוגגים אפי' מזיזים ואפי' מוטעים, אמר לו עקיבא נחמתני.

בא לרבי דוסא בן הרכינס אמר לו אם באים אנו לדון אחר ר"ג צריכים לדון אף אחרי בתי דינים קודמים, והתורה אמרה "ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא וע' מזקני ישראל" ולא פירשה שמות הזקנים לומר שאינו תלוי בשמם אלא כל בי"ד הרי הוא כבי"ד של משה, וכן מדכתיב ירובעל בדן ויפתח יחד עם שמואל ששקול כמשה ואהרן ללמד שיפתח בדורו כשמואל בדורו, ואל יאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה.

נטל מקלו ומעותיו והלך ליבנה אצל ר"ג, ונשקו ר"ג על ראשו ואמר לו בא בשלום רבי ותלמידי, רבי שלימדני תורה ותלמידי שקיימת דברי כתלמיד וילמדו הקטנים לשמוע לגדולים.

רבי חייא ראה את הלבנה בכ"ט אלול זרק עליה עפר ואמר לה שתלך כי צריך לקדש החודש לערב.

אמר ר"ג כך מקובלני מבית אבא אין חידושה של לבנה פחות מכ"ט יום ומחצה, וב' שלישי שעה וע"ג חלקים, וסמך על זה אף שהיתה נראית דמות ירח, והספיד את אמו של בן זזא הספד יותר מן הראוי לה כדי שידעו העם שלא קידשו את החודש.

כ"ד. כמה היה גבוה- אם עד אחד אומר ב' מרדעות והשני ג' עדותן קיימת, אבל ג' וה' בטלה, ומ"מ מצטרפים לעדות אחרת.

אם ראוהו במים או בעששית או בעבים וכן חציו במים או בעששית או בעבים וחציו השני ברקיע אין מעידים עליו.

אם אמרו שראוהו מאליהם וכנסתכלו בו לא ראוהו אין מעידים עליו.

ראש בי"ד אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש.

בין שנראה בזמנו ובין שלא נראה בזמנו מקדשים אותו, לר"א בר צדוק שלא בזמנו אין מקדשים ובזמנו ומקדשים, לפלימו בזמנו אין מקדשים ושלא בזמנו מקדשים, לר"א בר"ש אין מקדשים חודשים כלל, והלכה כר"א בר צדוק.

דמות צורות לבנות היו לו לר"ג שבהם מראה את ההדיוטות ואומר הכזה ראת או כזה.

כ"ד: ואף שאסור לעשות כדמות שמשי (היכל אכסדרא חצר שולחן מנורה של ז' קנים, מנורה של שאר מיני מתכות ועץ מחלוקת), ואסור אף כדמות שאר השמשים שבמרום ולא רק כדמות אדם, ר"ג אחרים עשו לו, ואמנם אף באופן זה אסור משום חשד, היכא שהחותם בולט, אם יש רבים אין חוששים לחשד, ור"ג היו אצלו רבים, ואב"א היו צורות של פרקים, ואב"א להתלמד עשה.

סתירה מציאותית לעידי

קידוש החודש

כ"ה. מעשה שבאו שניים ואמרו **ראינוהו** שחרית במזרח וערבית במערב, ואמר ריו"ח בן נורי שהם עידי שקר, ור"ג קיבלם דסבר שפעמים הירח הולך בדרך קצרה.

ועוד באו שניים ואמרו **ראינוהו בזמנו ובליל עיבורו לא נראה**, וקיבלם ר"ג, ואמר רבי דוסא בן הרכינס שהם עידי שקר, והסכים עמו רבי יהושע.

ראוהו בית דין:

כ"ה: **ראוהו בי"ד וכל ישראל** - שכבר נתפרסם הדבר, וכבר נחקרו העדים, ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה, הרי החודש מעובר,

מעה- קשיטה, וזה הפירוש במאה קשיטה שכתוב בתורה.

מכירה- כירה, וזה הפירוש בפסוק "בקברי אשר בריתי לי".

כלה- נינפי, וכדכתיב "יפה נוף משוש כל הארץ.

תרנגול- שכו, "מי נתן לשכוי בינה".

כ"ו: קבען פלוני- גזלני פלוני, ולוי סבר שהוא לשון עבירה ולכן לא שאלו היכי קבען וכדו' שמתוך תשובתו היה מבין מה כוונתו.

סירוגיין- פסקי לא הכל יחד.

חלוגולגלות- פרפחינא.

סלסלה ותרוממין- כמו מסלסל בשערו חיפוש והיפוך במטמוניות של תורה.

וטאטאתיה במטאטא השמד- כמו כבוד הבית.

השלך על ד' יהבך- מלשון משא.

שופר של ר"ה של יעל פשוט, כיון שצריך לפשוט דעתו, בתעניות בשל זכרים כפופים, כיון שצריך לכופף דעתו, והיובל כר"ה, ללוי של ר"ה ושל יובל בכפופים, ושל תעניות בפשוטים, וסבר לגבי ר"ה כר"י שבר"ה תוקעים בשל זכרים כפופים, כיון שצריך לכופף דעתו, ולר"י יובל בשל יעלים פשוטים כיון שצריך לפשוט דעתו.

כ"ז. ושתי חצוצרות מן הצדדים- ואע"ג דתרי קלי לא משתמע, כדתניא זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע, ואין לומר דכיון שהשופר מאריך יצא בסוף תקיעת השופר, שהרי התוקע לתוך הבור אע"פ שבתחילה שמע קול שופר לא יצא, אלא באדם אחד תרי קלי לא משתמע, אבל בשני בני אדם משתמע, ודווקא בדבר חביב כדמצינו שבהלל ובמגילה יוצא אפי שמע מי' בני אדם.

ומאריך בשופר כדי לידע שעיקר מצות היום בשופר.

בתעניות היו ב' חצוצרות באמצע, שופר מקצר וחצוצרות מאריכות שמצות היום בחצוצרות. והיה פי השופר מצופה כסף, טעם א' משום שקריאה לאסיפה היא במצופה כסף כחצוצרות דקרא, טעם ב' משום שהתורה חסה על ממונם של ישראל, אבל בר"ה משום כבוד יו"ט היו מצופים זהב.

שאע"פ שי"ל שחקירת העדים כתחילת דין ואפשר לגמור הדין בלילה, מ"מ אמר קרא "כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב" אימתי הוי חק בגמור דין, וקרי ליה משפט ואין משפט אלא ביום.

ראוהו בי"ד בלבד אם ראו ביום יכולים לקדש את החודש, שלא תהא שמיעה גדולה מראיה, אבל אם ראוהו בלילה אין יכולים לקדשו ביום לפי ראיתם בלילה, אלא יעמדו שניים מהם ויעידו בפניהם ויקדשו החודש.

ראוהו ג' והם בי"ד וראוהו בלילה כדלעיל, יעמדו שניים מהם, ויושיבו שניים אחרים אצל היחיד, ויקדשו את החודש, וקמ"ל דאין היחיד נאמן ע"י עצמו, ואפי' הוא מומחה שכשר בדיני ממונות לדון יחידי, הכא צריך ג'.

כ"ו. ואף לר"ע הסובר שאין עד נעשה דין, הני מילי בדיני נפשות, שכיון שראה הדיין שהרג את הנפש לא ימצא לו זכות, ורחמנא אמר והצילו העדה, אבל בקידוש החודש מודה ר"ע שעד נעשה דין.

דיני השופר

כל השופרות כשרים חוץ משל פרה מפני שהוא קרן, ורבי יוסי מכשיר.

טעמא דרבי יוסי דסבר שכל השופרות נקראו קרן, ורבנן סברי ששל פרה נקרא רק קרן ולא שופר, ורבי יוסי סבר שאף של פרה נקרא גם שופר.

לעולא יש טעם נוסף לרבנן דאין קטיגור נעשה **סניגור**, ודווקא בעבודות פנים ושופר כלזכרון הוא כלפנים דמי, (ולרבי יוסי חשיב עבודת חוץ), ודווקא שופר אבל דם פר מביאים כיון שנשתנה, וכן בבגדי זהב אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור, אבל כלי זהב לא.

לאביי יש טעם נוסף לרבנן דשופר אחד אמר רחמנא, ושל פרה **כיון דעשוי גילדי גילדי מיתחזי כשניים** ושלשה שופרות, ורבי יוסי סבר שכיון שהם מחוברים נחשב אחד.

יובל הוא לשון זכר, דכרא- יובלא.

נדה- גלמודה.

כ"ח. תקע לעצמו מקצת תקיעה בבור ומקצתה בחוץ יצא, אבל השומע מקצת בבור ומקצת בחוץ לא יצא, מפני שצריך לשמוע כל התקיעה, ואם חלק מהתקיעה פסול לא יצא, וכן השומע מקצת תקיעה לפני עלות השחר ומקצת אחריה לא יצא.

בשופר של ע"ז אסור לתקוע ואם תקע יצא, ובשל עיר הנידחת לא יצא דכתותי מיכתת שיעוריה.

בשופר של עולה או שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא, ואע"פ שבעולה מעל ויצא לחולין, לא יצא לחולין אלא אחרי התקיעה, וחזר בו רבא ואמר שבשניהם יצא **דמצוות לאו ליהנות ניתנו**, ועל כן המודר הנאה מהתקוע או מהשופר יצא, ומותר למודר הנאה שיזה עליו מי חטאת והמודר ממעין מותר לטבול בו, וב' דינים אלו הם דווקא בימות הגשמים ולא בימות החמה.

מי שהוא עיתים חלים עיתים שוטה, כשהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו, וכשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו.

כוונת המצוות

כ"ח: לרבא כפאוהו פריסיים לאכול מצה יצא, וכן התוקע לשיר יצא, **דמצוות אין צריכות כוונה**, והא דתנן שיכוון ליבו בק"ש היינו שיכוון לקרות כראוי, והא דתנן שיכוון לתקיעת שופר בעובר אחורי בית הכנסת, היינו שידע ששומע שופר ולא חמור, ומ"מ אם התוקע לא נתכוון לשיעור תקיעה אלא למנבח נבוחי לא יצא.

ועוד אמר רבא שאין עובר על **בל תוסיף אלא בזמן המצוה**, ועל כן הישן בסוכה בשמיני אינו חייב מלקות, ומ"מ כהן שהוסיף על הברכה אפי' לאחר שסיים עובר על **בל תוסיף**, שכיון שאם ימצא ציבור אחר יחזור ויברכם חשיב זמן המצוה, וכן אם נתערבו דם קרבנות מתן אחת במתן ד' לרבי יהושע יתנם מתנה אחת כדי שלא יעבור על **בל תוסיף**, וגם בזה הטעם משום שאם ימצא בכור אחר יזה מדמו חשיב זמן המצוה, ואמנם יש לחלק דבבכור שמחויב להזות חשיב זמנו, בברכת כהנים שאינו מחויב לברך לא חשיב זמנו, (ולר"א יתן מתן ד' שלא יעבור על **בל תגרוע**,

אין תוקעים בשופר ובחצוצרות יחד אלא במקדש, אבל בגבולין לא.

שווה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות, חוץ ממה שאומרים בר"ה "זה היום תחילת מעשיך" כר"א הסובר שבתשרי נברא העולם, שלא היו אומרים ביובל.

המשך דיני השופר

כ"ז: נסדק לאורכו פסול לרחבו אם נשתייר שיעור תקיעה כשר והיינו כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן, ואם לאו נשאר שיעור תקיעה פסול.

דבק שברי שופרות פסול.

ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול, ואם לאו כשר, ובברייתא תנא שת"ק פוסל אף במינו, ורבי נתן מכשיר במינו, וריו"ח במינו כשר דווקא בנשאר רובו ושלא במינו פסול אף בנשאר רובו, ולל"ב דריו"ח במינו אע"פ שנפחת רובו כשר, ושלא במינו בנפחת מיעוטו כשר וברובו פסול.

ארוך וקצרו כשר.

גרדו בין מבפנים בין מבחוץ ונשאר רק הגלד כשר.

ציפהו זהב במקום הנחת פה פסול, שלא במקום הנחת פה כשר, ואם מבפנים פסול שהתקיעה בזהב, מבחוץ אם נשתנה קולו פסול ואם לאו כשר.

נתן שופר בתוך שופר, אם קול פנימי שמע יצא, ואם קול חיצון שמע לא יצא.

הפכו בין הפכו ככיתונא כהפיכת חלוק לעשות פנימי חיצון בין קיצר את הרחב והרחיב את הקצר לא יצא.

הוסיף על השופר כל שהוא אף במינו פסול.

היה הקול דק או עבה או צרוד כשר, שכל הקולות כשרים בשופר.

קדחו בזכרותו שדרך להוציאו כולו והא רק נקב בו כשר דמין במינו אינו חוצץ.

דיני תקיעת שופר

התוקע לתוך הבור או הדות או הפיטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא, ואותם העומדים בתוך הבור יצאו יד"ח.

הפת) חכמה היא ואינה מלאכה, אלא רבנן גזרו שכיון שאין הכל בקיאים בתקיעת שופר שמא יטלנו לילך לבקי ויעבירונו ד"א ברה"ר, ומטעם זה אין נוטלים לולב ואין קורין מגילה בשבת.

משחרב בית המקדש התכנסו מכל הערים ליבנה ותקעו שם וקבעו שיתקעו בשבת בכל מקום שיש בי"ד, ואפי' אינו בי"ד קבוע, לר"א לא התקין ריו"ח שיתקעו אלא ביבנה, אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בי"ד קבוע.

ל. תקיעה בשבת במקום שיש בו בי"ד - לרב הונא לא היו תוקעים אלא עם בי"ד, הגמ' מבארת דבריו שבירושלים היו תוקעים בין בפני בי"ד בין שלא בפני בי"ד, ובמקום שיש בו בי"ד לא היו תוקעים אלא בפני בי"ד, ועל זה נאמר "כי הוה מסיים ש"צ תקיעה ביבנה לא שמע איניש קול אונייה מקול תקועיא דיחידא".

לל"ב רב הונא דיבר על התקיעה ביובל, שכל יחיד חייב לתקוע בו, ומ"מ אין כל יחיד תוקע אלא בזמן בי"ד עד שש שעות שהיו בי"ד יושבים, אף שלא בפני בי"ד, ולפי"ז ברה"ה היו תוקעים רק בזמן בי"ד ובפני בי"ד, רבי זירא מסתפק היכא שנערו בי"ד לעמוד ולא עמדו, תיקו.

ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה שבירושלים כל עיר שהיא רואה - פרט ליושבת בנחל, ושומעת - פרט ליושבת בראש ההר, וקרובה - פרט ליושבת חוץ לתחום, ויכולה לבוא - פרט לעיר שמפסיק לה נהרא, היו תוקעים בהם, וביבנה לא היו תוקעים אלא בבי"ד בלבד.

תקנות ריב"ז

בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד, משחרב ביהמ"ק התקין ריו"ח בן זכאי שיהיה הלולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש.

טעם תקנות ריב"ז זכר למקדש דכתיב "ציון היא אין דורש לה" מכלל דבעיא דרישה.

ושיהא יום הנף כולו אסור - טעם התקנה שמהרה יבנה ביהמ"ק ואם יבנה בט"ו יאמרו שכמו שאשתקד היה מותר לאכול בבוקר כך גם

ולרבי יהושע עדיף שלא יעשה מעשה בעצמו (לעבור).

רבא אמר מצוות א"צ כוונה כדי לצאת, אבל לעבור בבל תוסיף בזמנו עובר אף בלא כוונה, ושלא בזמנו אינו עובר אלא בנתכוון.

כ"ט. כוונת תוקע - נחלקו תנאים אם צריך התוקע להתכוון להוציא את השומע, או שיכול להשמיע לעצמו והשומע יוצא יד"ח.

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל - שאם נסתכלו ישראל כלפי מעלה ושיעבדו ליבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, וכן גבי נחש דכתיב "עשה לך שרף וכו' היינו שנתרפאו ע"י ששעבדו ליבם לאביהם שבשמים.

החייבים והיכולים להוציא בתקיעה - הכל חייבים בתקיעת שופר, כהנים (-סלקא דעתך אמינא דכיון ששוה היובל לר"ה לתקיעה, והכהנים אינם במצוה דיובל, דלעולם מוכרים וגואלים, אימא לא ליחייבו בשופר קמ"ל), לויים ישראלים, גרים ועבדים משוחררים, טומטום ואנדורגינוס, ומי שחציו עבד וחציו בן חורין, אלא שאינו יכול להוציא אף את עצמו, דלא אתי צד עבדות ומפיק צד בן חורין.

כל הברכות אע"פ שיצא מוציא אחרים יד"ח חוץ מברכת הלחם והיין, ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש יכול להוציא.

כ"ט: לא יברך להוציא אורחים בהמוציא, אבל לבניו יברך כדי לחנכם.

הלל ומגילה אע"פ שיצא מוציא.

יום טוב:

תקיעת שופר בשבת

ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה, ואין הטעם משום שאסור לתקוע בשבת מדאורייתא, שהרי תקיעה (ורדית

בשישי- "ד' מלך גאות לבש" שגמור מלאכתו ומלך.

בשבת- "מזמור שיר ליום השבת" והיינו לעת"ל ליום שכולו שבת שעתיד העולם להיות חרב, ולרבי נחמיה על שם ששבת בשביעי, ונחלקו אם שית אלפי שנה הוי עלמא וחד חרוב או תרי חרוב.

במוספי שבת- שירת האזינו מחולקת ל' פרקים הזי"ו ל"ך, כל שבת חלק אחד, וכדרך זה היו מחלקים שירת האזינו בבית הכנסת.

במנחה של שבת- אז ישיר, מי כמון, אז ישיר ישראל, דעלי באר.

י' מסעות נסעה שכינה כפורת, כרוב, מפתן, חצר, מזבחת, גג, חומה, עיר, הר מדבר, ונתעכבה במדבר ו' חודשים שמא יחזרו בתשובה, ואח"כ עלתה וישבה במקומה.

וכנגדן גלתה סנהדרין- לשכת הגזית, חנות, ירושלים, יבנה, אושא, יבנה, אושא, שפרעם, בית שערים, ציפורי, טבריא, וטבריא עמוקה מכולם ומשם עתידים ליגאל.

תקנות נוספות שתיקן ריב"ז

ל"א: שאפי' ראש ב"ד בכל מקום לא יהיו העדים הולכים אלא למקום הועד, ודווקא בעדות החודש כדי שלא להכשילם לעתיד לבוא, אבל מלוה התובע את הלווה צריך הלווה לילך אחריו, דעבד לווה לאיש מלוה.

אין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהם לדוכן. גר שנתגייר בזמן הזה צריך שיפריש רובע לקינו, ונמנה עליה וביטלה מפני התקלה שמא יבוא ליהנות מזה.

התקנה התשיעית שתיקן ריב"ז-

לרב פפא כרם רבעי- שגזרו חכמים שיעלו פירות רבעי לירושלים מהלך יום אחד לכל צד, כדי לעטר ירושלים בפירות, והתירו ריב"ז.

לרב נחמן בר יצחק לשון של זהורית- שבתחילה היו קושרים אותו על פתח האולם מבחוץ לראות אם הלבין, התקינו שיהיו קושרים אותו מבפנים ועדיין היו מציצים, התקין ריב"ז

השנה מותר, ולא ידעו שצריך שיקריבו עומר כדי להתיר, ואף שמטעם זה א"צ לאסור אלא עד חצות, שהרי בחצות ודאי כבר הקריבו העומר, מ"מ שמא יבנה המקדש סמוך לשקיעה או בלילה ולא יוכלו להקריב.

ל: לרב נחמן בר יצחק זה אינו מתקנות ריו"ח בן זכאי, אלא סבר כשיטת ר"י שהתורה אוסרת חדש כל יום ט"ז.

בראשונה היו מקבלים עדות החודש כל היום פעם אחת נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלוויים בשיר, התקינו שלא יקבלו עדים אלא עד המנחה, ואם באו מן המנחה ולמעלה נוהגים אותו היום של ר"ה קודש ולמחר קודש.

נתקלקלו הלוויים בשיר- י"א שלא אמרו שיר כלל כיון שלא ידעו איזה שיר לומר, ולרבי זירא אמרו שיר של חול.

השיר שנאמר בקרבנות ר"ה- בשחרית היו אומרים שיר של אותו היום בשבוע, במוסף אומרים הרנינו לאלוקים עוזינו, במנחה אומרים קול ד' יחיל מדבר, ואם חל ר"ה בחמישי היה אומר בשחרית מ"הסירותי מסבל שכמו", ואם באו עדים אחר תמיד של שחר היה אומר במוסף הרנינו פעם שניה.

שיר של יום וטעם אמירתו

ל"א: בראשון היו אומרים "לד' הארץ ומלואה" על שם שקנה שמים וארץ והקנה תבל ליושבים בה ושליט בעולמו שלא נבראו המלאכים אלא בשני.

בשני- "גדול ד' ומהולל מאוד" שחילק מעשיו בין עליונים לתחתונים ומלך עליהם.

בשלישי- "אלוקים ניצב בעדת קל" שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו.

ברביעי- "קל נקמות ד' " שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהם.

בחמישי- "הרנינו לאלוקים עוזינו" שברא עופות ודגים שהרואה אותם משבחו.

פקדונות הרי הם כזכרונות (כגון וד' פקד את שרה, וחשיב זכרון דרבים כיון דאתו מיניה רבים) דברי רבי יוסי, ר"י אומר אינם כזכרונות.

והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד, מי הוא זה מלך הכבוד וכו', ושאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד, מי הוא זה מלך הכבוד ד' צבקות הוא מלך הכבוד סלה- לרבי יוסי יש כאן ה' מלכיות, ולר"י שלש.

זמרו למלכנו זמרו כי מלך וכו'- לרבי יוסי ב' ולר"י א'.

אלוקים ישב על כסא קדשו אינו נמנה למלכיות. זכרון תרועה- לרבי יוסי אומרה לזכרונות ולשופרות, ולר"י רק לזכרונות.

ותרועת מלך בו- לרבי יוסי אומרה למלכיות ולשופרות, ולר"י רק למלכיות.

יום תרועה- לרבי יוסי אומרה לשופרות, ולר"י אינו אומרה כלל.

סדר הפסוקים- מתחיל בתורה ומשלים בנביא, רבי יוסי אומר משלים בתורה, ואם השלים בנביא יצא.

שמע ישראל- לרבי יוסי זה מפסוקי מלכיות, ולר"י אינו ממלכיות, וכן וידעת היום וכו' כי ד' הוא האלוקים וכו', וכן אתה הראת לדעת כי ד' הוא האלוקים.

הלל אומרים בשחרית משום שזריזים מקדימים למצוות, וכן תקיעות אלא שבשעת גזירת המלכות תוקעים במוסף.

אין אומרים הלל בר"ה ויוה"כ, מפני שמלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו.

עשית איסור לצורך תקיעה- אין עוברים על איסור לצורך תקיעה, כגון- תחומין, חיתוך בין בסכין שאיסורו מדאורייתא ובין במגל שאיסורו מדרבנן, מוקצה, עליה באילן, רכיבה על בהמה, שיטה במים.

ל"ג. מותר לתת בשופר מים או יין, אבל מי רגלים לא כאבא שאול האוסר לתת מי רגלים בשופר מפני הכבוד.

לקשור חציו בסלע וחציו בין קרניו, הגמ' מבארת שתקנה זו היתה לפני מ' שנה שקודם החורבן שאז כבר לא היה לשון של זהורית מלבין, ובזמן זה עדיין ריב"ז היה לומד ולא מלמד, והציע את התקנה לרבו וקיבלה.

סדר התפילה והתקיעות בר"ה

ל"ב. סדר ברכות- אבות, גבורות, קדושת ד' ומלכיות, קדושת היום ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, עבודה, הודאה, וברכת כהנים, דברי ריב"ז.

ר"ע אומר אם אינו תוקע למלכיות, אף שרחמנא אמר לומר מלכיות, א"צ לומר י' פסוקים, כיון שאישתני מזכרונות ושופרות שאינו תוקע, אלא כולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע שם, ושאר הברכות כריב"ז.

הגמ' מביאה ברייתא שמבארת מנין שאומרים ברכות אלו.

לרבי אומר קדושת היום ברכה רביעית, ולרשב"ג באמצע עם הזכרונות.

מלכיות זכרונות ושופרות

אין פוחתין מעשרה פסוקים למלכיות ועשרה לזכרונות ועשרה לשופרות, כנגד י' הילולים של מזמור הללוהו בתקע שופר, וי"א כנגד עשרת הדברות, וי"א כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ובברייתא תנא שאם אמר ז' מכל סדר יצא, כנגד ז' רקיעים.

ריו"ח בן נורי אמר **אם אמר שלש שלש מכולם יצא**, והיינו ג' מכל סדר, כנגד תורה נביאים וכתובים, וי"א כנגד כהנים לוויים וישראלים, והלכה כדבריו.

ל"ב: הפסוקים שאפשר להזכירם למלכיות זכרונות ושופרות-

אין מזכירים פסוקים של פורענות למלכיות זכרונות ושופרות, אבל פורענות של עכו"ם מזכירים, הגמ' מביאה דוגמאות לפסוקי פורענות.

אין מזכירים זכרון של יחיד ואפי' הם לטובה.

ל"ד: אמר ריו"ח שמע תשע תקיעות בתשע שעות יצא, הגמ' אומרת שלמ"ד אם שהה כדי לגמור את כולה (בק"ש הלל ומגילה) חוזר לראש, הכא נמי לא יצא.

שמע תשע תקיעות מתשע בני אדם בבת אחת לא יצא יד"ח, ואם בזה אחר זה ואפי' כל היום כולו יצא יד"ח.

תקיעות וברכות של תעניות אין מעכבות זו את זו, אבל תקיעות וברכות של ר"ה מעכבות זו את זו.

לכתחילה יש לתקוע לפי סדר הברכות, ומי שכבר התפלל ואח"כ נתמנה לו שופר תוקע לאחר התפילה, ודווקא בחבר עיר אבל שלא בחבר עיר יכול לשמוע התקיעות שלא לפי סדר הברכות.

אדם יוצא יד"ח מאחר בתקיעה, אבל לא בברכות.

מצוה בתקיעה יותר מהברכות, והיינו שאם יש מקום שספק יש שם תקיעה, ובמקום אחר יש ודאי ברכות, ילך למקום שתוקעים.

ל"ה. כשם שש"צ חייב כך כל יחיד ויחיד חייב, ר"ג אומר ש"צ מוציא את הרבים יד"ח- הגמ' מבארת שלחכמים ש"צ חוזר התפילה רק להוציא מי שאינו בקי, ולר"ג מוציא אף את הבקי, חכמים לא חזרו בהם להודות לר"ג, אמנם ר"מ סובר בכל השנה כחכמים, אמנם בתפילות ר"ה ויוה"כ ש"צ מוציא אף את הבקי, וטעמא משום דאוושי ברכות.

לא פטר ר"ג ע"י תפילת הש"צ אלא עם שבשדות משום שהם אנוסים, אבל אלו היכולים להתפלל בעצמם לא, וכדמצינו גבי ברכת כהנים שהעם שבשדות הם בכלל ברכה, אבל אלו שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה.

כיון דאמר "ובתורתך כתוב לאמר" שוב א"צ לומר את הפסוקים, בין יחיד ובין ציבור.

אמר ר"א לעולם יסדיר אדם תפילתו ואח"כ יתפלל, ואמר רב אבא שדין זה מסתבר בתפילות ר"ה ויוה"כ ושל מועדים כיון שאינו רגיל בהם, רב

אין מעכבין את התינוקות מלתקוע, והיינו בהגיעו לחינוך, אבל בלא הגיעו לחינוך מתעסקים עמהם עד שילמדו ואפי' בשבת.

נשים לר"י הסובר שאין בנות ישראל סומכות דכיון שפטורות עוברות משום בל תוסיף מעכבים אותם מלתקוע, ולרבי יוסי ור"ש הסובר שנשים סומכות אין מעכבים אותם.

ל"ג: המתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא, לרבא התוקע לשיר יצא, השומע מן המתעסק לא יצא, ואם שמע מן התוקע לעצמו לרבי זירא לא יצא.

סדר התקיעות

תוקעים שלש, שבכל אחד מהם שלוש תקיעה תרועה ותקיעה.

שיעור תקיעה כשלש תרועות, והיינו ששיעור ג' תקיעות כג' תרועות, שכל תקיעה שיעורה כתרועה.

שיעור תרועה כשלש יבבות, ובברייתא תנא שיעור תרועה כג' שברים, ונחלקו אם תרועה היא גניחה או יללה.

ל"ד. הגמ' מבארת מנלן שתוקעין ביובל ובר"ה בשופר, ומנלן שתוקעין פשוטה לפנייה ופשוטה אחריה, ומנלן שתוקעין בר"ה שלש של שלש.

אין תוקעים בר"ה אלא ביום.

אתקין רבי אבהו בקיסרי תקיעה ג' שברים ותקיעה, הגמ' מבארת שרבי אבהו הסתפק אם תרועה זו יללה או גניחה, ולכן צריך לעשות תקיעה שברים ותקיעה, ותקיעה תרועה ותקיעה, וא"א לעשות תקיעה שברים תרועה ותקיעה, כיון שאם צריך שברים הרי התרועה מפסיקה בין השברים לתקיעה, ואם צריך תרועה הרי השברים מפסיקים בין התקיעה לתרועה, ורבי אבהו תיקן לעשות גם תקיעה שברים תרועה ותקיעה, שמא תרועה היינו גניחה ויללה יחד, אבל א"צ לעשות תקיעה תרועה שברים ותקיעה שבסתמא האדם גונח ואח"כ מיילל.

תקע בראשונה ומשך בשניה שאחר התרועה כשתים אין בידו אלא אחת.

יהודה היה מסדיר תפילת כל השנה כיון שהיה מתפלל אחת לל' יום.

הדרן עלך ראש השנה

